

Kulturhistorisk rapport

Højager, Hobro

Boplads med brønd, aktivitetsområde samt
langhuse fra yngre bronzealder

J.nr. ÅHM 6121

Udgravning efterår 2011

Kulturhistorisk rapport udfærdiget af museumsinspektør Niels Haue

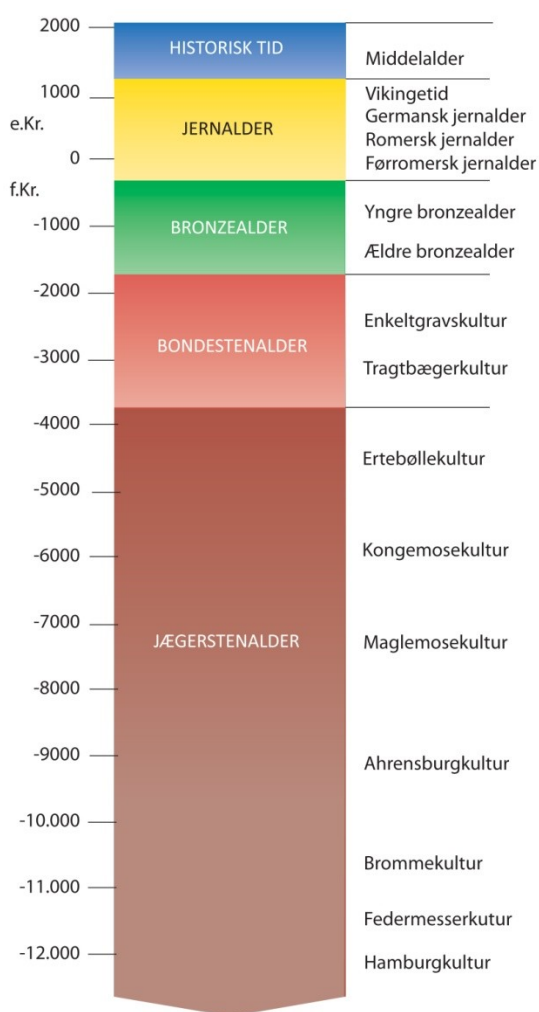
Telefon: 99 31 74 00

E-mail:

historiskmuseum@aalborg.dk

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	2
Undersøgelsens baggrund	3
Lokalområdet i oldtiden	3
Undersøgelsens resultater	3
Sammenfatning og perspektivering	7
Udgravningsdata.....	9

Bronzealder

Metallet bronze lægger navn til den tidsalder, der tog sin begyndelse i Danmark omkring år 2000 f.Kr. Mennesket havde fundet ud af, at tin og kobber kunne smeltes sammen ved høje varmegrader. Det blev til en legering, som var et nyt sejt materiale, der kunne formes langt mere alsidigt end flinten og stadigvæk måle sig med sten i hårdhed. Dertil var det et fantastisk smukt materiale, som hurtigt blev eftertragtet til våben, redskaber og smykker. I bronzealderen blev sværdet opfundet, og hesten blev en integreret del af husdyrene.

Tin og kobber fandtes kun enkelte steder i Europa, og hvis man ville fremstille bronzesager var det nødvendigt at skabe handelskontakter på tværs af Europa. Handlen med bronzen åbnede op for handel med mange forskellige eksotiske varer. Og mindst lige så vigtigt var de nye tanker, ideer og livssyn, som blev skabt, når fremmede folk rejste og opdagede nye skikke og oplevede, hvordan andre under fremmed himmelstrøg levede, troede og døde. De mange kulturmøder i bronzealderen satte også sit præg på samfundet i Norden.

Med baggrund i en større arkæologisk forundersøgelse blev dele af en bosættelse fra bronzealderen undersøgt. Bopladsen består dels af langhuse med tilhørende ildsteder, og dels et større aktivitetsområde med arbejdsgruber og en enkelt brønd.

 Nordjyllands
Historiske Museum

Undersøgelsens baggrund

Det berørte areal var udlagt til byggemodning, og en forudgående forundersøgelse af arealet afslørede en forhistorisk bebyggelse i udstykningens østlige dele. Området omkring Hobro er rigt på fortidsminder, og særligt bronzealderens gravhøje findes i rigt mål. Den påviste bebyggelse ved Højager skal sandsynligvis relateres til en eller flere af disse høje.

Figur 2 Historisk kort, der afspejler de topografiske forhold ved bopladsen inden anlæggelsen af den moderne bebyggelse. © Kort og matrikelstyrelsen.

Lokalområdet i oldtiden

Den undersøgte boplads er beliggende på den vestlige del af en større øst-vest gående bakke. Størsteparten af bakken er i dag bebygget, men på ældre topografiske kort kan bakkens udstrækning tydeligt erkendes. Hele bakken formodes at have udgjort bosættelsesområdet for et par gårde, der jævnligt er flyttet til nye områder af bakken i takt med udpining af jorden. Hvorvidt bopladsen har bestået af en, to eller evt. flere samtidige gårde kan ikke afgøres. De ældste landsbyer optræder først ved jernalderens begyndelse, og bebyggelsen ved Højager må derfor som andre bronzealderbosættelser betegnes som enkeltgårde. Afstanden mellem de enkelte samtidige gårde kan ikke afgøres.

Bakkens flade plateauer har været ideelle til selve bebyggelsen og de små, omgivende marklodder, mens de omgivende engarealer har sikret græsning for gårdenes kvæg. Nærheden til Mariager fjord kan tillige have bidraget til beboernes erhvervsgrundlag, men på grund af de lokale geologiske forhold er knoglematerialer fra forhistorien ikke bevaret på bopladsen.

Den indre del af Mariager fjord er rig på gravhøje. Langt størsteparten af disse er ikke undersøgt af arkæologer, men de fleste skal sandsynligvis dateres til ældre bronzealder, hvor et sandt "byggeboom" af høje forekommer i hele Sydsandinavien. Flere af gravhøjene fortsatte i brug i yngre bronzealder, hvor urner med rester fra ligbålet ofte blev nedgravet i de ældre høje. Bronzealderhøjene nær Hobro danner flere linjer i landskabet, der afspejler datidens trafik- og kommunikationskorridorer mellem Himmerland og Kronjylland. Et væsentligt knudepunkt har gennem både forhistorien og i historisk tid været placeret i området umiddelbart vest for Hobro.

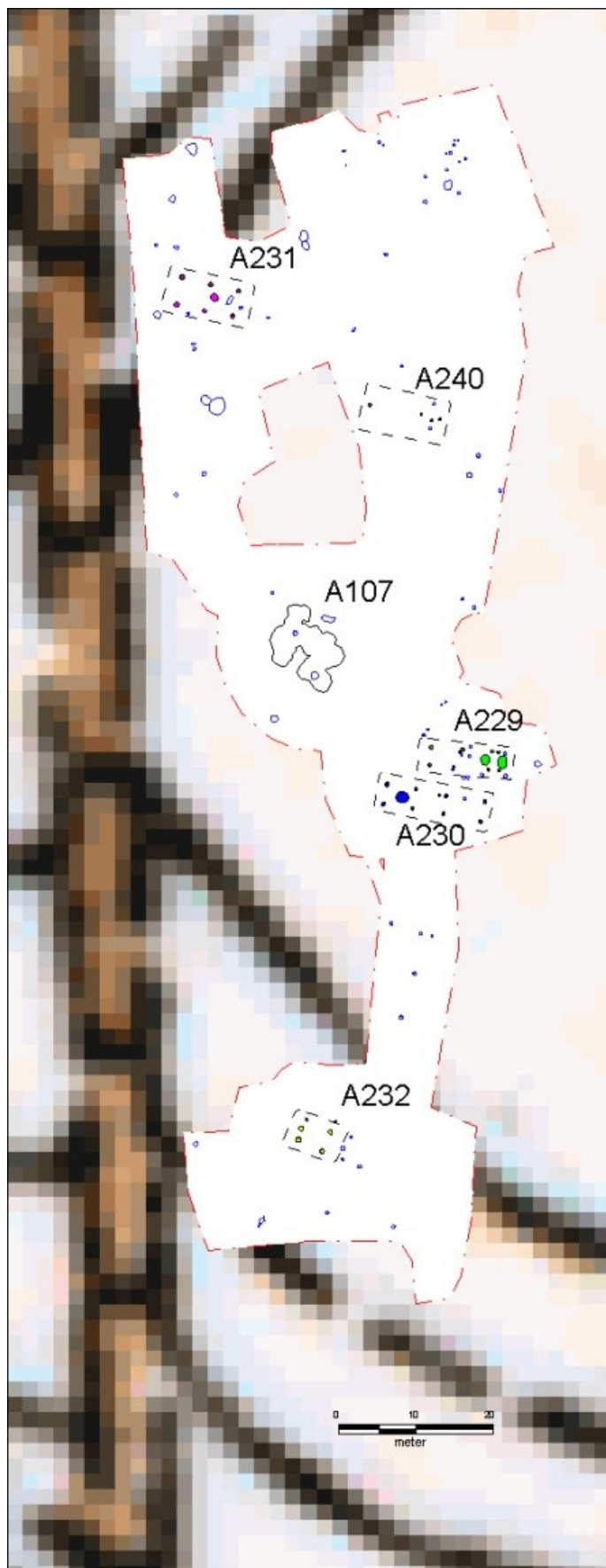
Undersøgelsens resultater

Ved udgravningen fremkom bebyggelsesspor i form af fire tre-skibede langhuse samt et muligt to-skibet langhus, der alle skal henføres til bronzealderen. Kun de tagbærende stolper samt husenes ildsteder i form af koge- og ildgruber var bevaret. Et større aktivitetsområde, der ligeledes dateres til bronzealderen, blev

undersøgt ved flere maskingravede snit, hvorved området opløstes i en række arbejdsgruber. Centralt i aktivitetsområdet var placeret et større lerkar fyldt med sten. Bebyggelsen udgør sandsynligvis den vestligste del af et større bosættelsesområde, der har været i brug i bronzealderen.

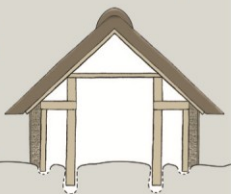
Fire af lokalitetens huse har været tre-skibede langhuse, mens den sidste konstruktion er et to-skibet langhus. Taget i de to-skibede huse har været båret af én række af tagbærende stolper placeret i husets midte, mens de tre-skibede huse har haft et indre forløb af to parallelle rækker af tagbærende stolper (se nedenstående figur).

Forhistoriens huse betegnes ofte som langhuse, hvilket kan være misvissende i forbindelse med de udgravede huse ved Højager, hvor husene næppe har haft en længde over 10-12 meter.

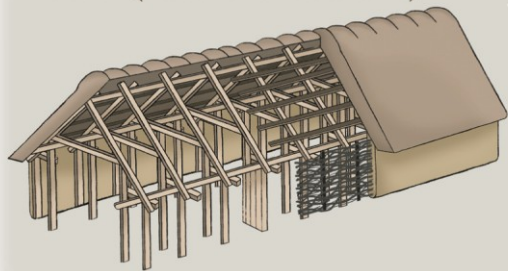
Det treskibede hus

I et treskibet hus bæres taget af to rækker af kraftige stolper, placeret ned igennem husets midte. Hustypen kaldes treskibet, da det i tværsnit kan opdeles i tre dele - mellem og på hver side af de to rækker tagbærende stolper.

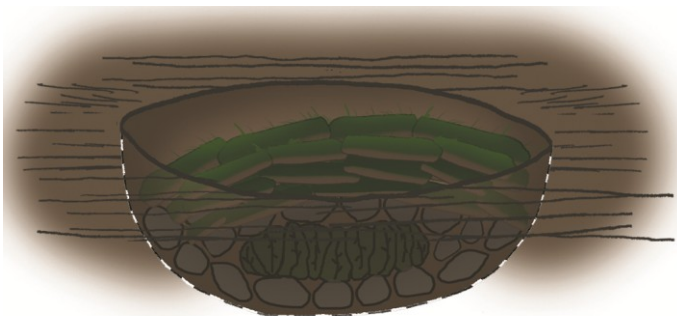
Husene har haft stolper til ydervægge og andre opdelinger i huset - som skillevægge, båse til dyrene osv. - men disse er kun i heldige tilfælde bevaret. Husene er aflange og oftest 5-6 m brede. De kaldes derfor langhuse, når de er så lange, at de er brugt som bolig. Der er også mindre bygninger, som har været brugt som fx arbejds- og opbevaringshus. Indgangene er i langhusenes lange vægge, og indrettes oftest med bolig i den ene ende (mod vest) og stald i den anden (mod øst).

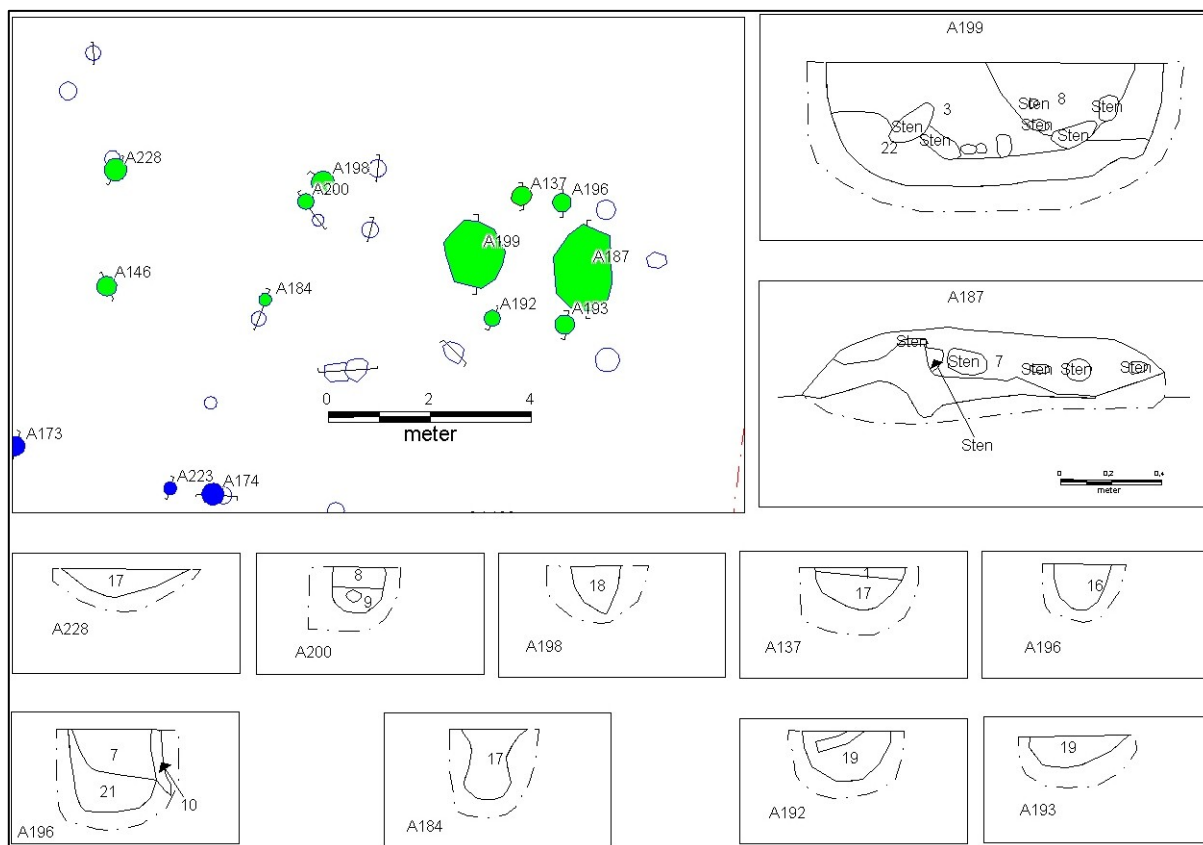
Treskibede huse bygges i det meste af bronzealderen, jernalder og vikingetid - samlet en periode på omkring 2000 år (1.500 f.kr.-1.050 e.kr.).

De tre-skibede huse ved Højager er tillige kendetegnet ved tilstedeværelsen af ildsteder (såkaldte ild- og kogegruber), der i to tilfælde er placeret i husets vestdel (A230 og A232) og i to tilfælde i husets østdel (A229 og A231). Koge- og ildgruber er typiske for bronzealderen og har været benyttet i forbindelse med tilberedning af fx en steg, der er omgivet af opvarmede sten i en lav grube, der sluttelig tildækkes med græstørv.

Figur 3 En af de undersøgte ild- og kogestensgruber ved Højager (øverst) samt en skitse over opbygningen af en kogestensgrube (nederst)

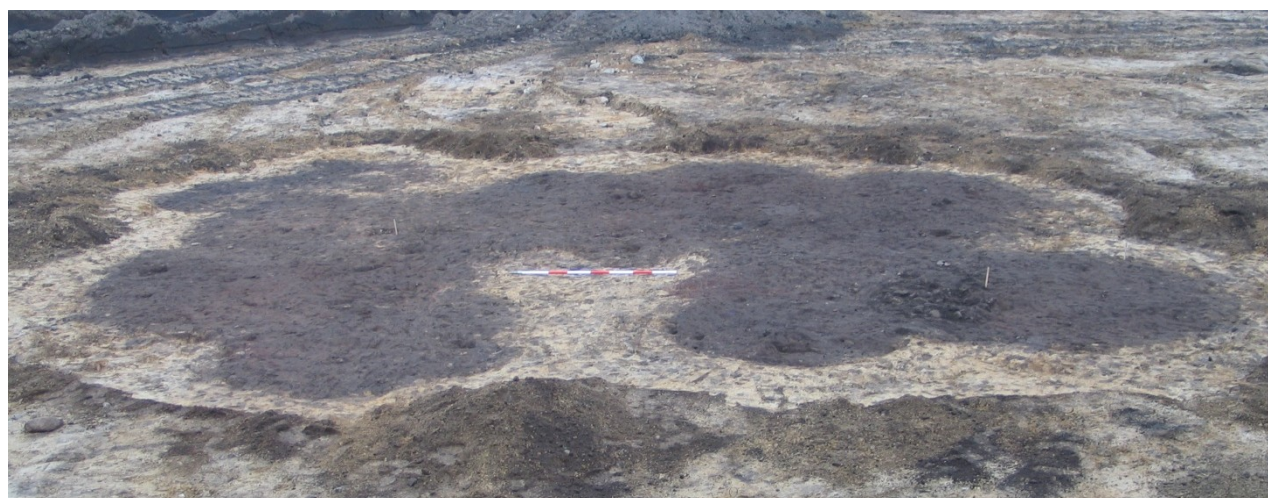

Figur 4 Plantegning af det tre-skibede langhus A229 samt snit af tilhørende stolpehuller og ild- / koge gruber.

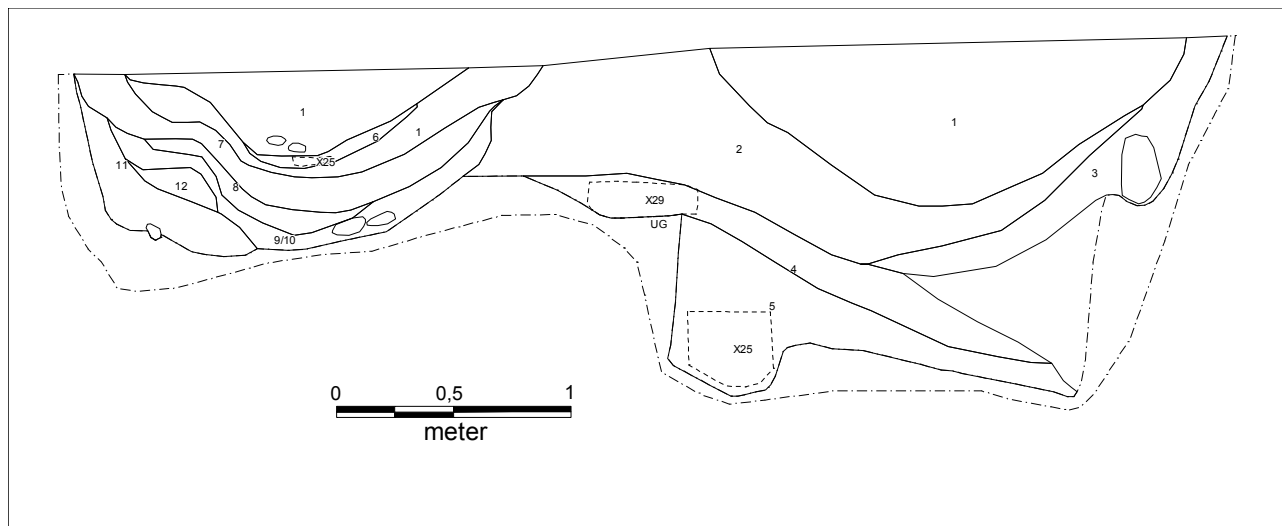
Centralt i det undersøgte område fandtes et større grube- og aktivitetsområde. Ved afrensning og efterfølgende snit med maskine opløstes komplekset i en række cirkulære gruber af varierende dybde. Enkelte gruber var rundbundede, men de fleste var fladbundede, hvilket kunne indicere en form for værkstedsgruber i tilknytning til bopladsen. Den omgivende undergrund bestod af let lerblandet sand, og

Figur 5 Grube- og aktivitetsområde placeret centralt i undersøgelsesområdet. Den undersøgte brønd ses længst til venstre.

der er derfor næppe tale om råstofstagningsgruber. En af gruberne opfattes pga. sin dybde som en brønd.

Den undersøgte brønd var 1,5 meter dyb og de dybereliggende lag var fortsat vandførende. Brøndens vestlige side bestod af et tætpakket lag af 10-18 cm store sten, der kan have dannet en stensat brøndkasse eller som foring af brøndhullet.

Figur 6 Snit gennem grube (tv) og brønd (th).

Sammenfatning og perspektivering

Udgravningen ved Højager må opfattes som den vestligste del af et større bosættelsesområde fra Bronzealderen. Hvorvidt bebyggelsen har bestået af enkeltgårde, eller en mindre sammenhængende bebyggelse kan ikke afgøres. Tilstedeværelsen af et overordnet aktivitetsområde antyder at husene rent tidsmæssigt har stået hinanden nær. Med forbehold for kommende ^{14}C -dateringer tolkes området at indeholde en eller evt. to samtidige langhuse, der flytter rundt på bakkens vestligste del i dele af yngre bronzealder.

Der er udtaget materiale til ^{14}C -analyse af samtlige treskibede huse samt fra brønden i det centrale aktivitetsområde.

I forbindelse med de senere års bopladsundersøgelser ved Mariager fjord kan sammenhængen mellem bebyggelsen og de mange gravhøje bedre belyses. De foreløbige studier

^{14}C -analyse

Kulstof-14 bruges til at tidsbestemme eller datere organisk materiale, altså materiale fra mennesker, dyr og planter.

Kulstof (C) er et grundstof, der indgår i alle levende organismer. ^{14}C har de samme egenskaber som almindeligt kulstof (^{12}C), men er radioaktivt. Når en organisme, fx et menneske dør, mindskes antallet af C-14 atomer i det døde menneske derefter langsomt, eller henfalder som det kaldes. Ved at måle den mængde af ^{14}C , der er tilbage i et materiale, kan man derfor regne ud, hvor gammelt det er.

^{14}C -analyserne udføres af fysikere, som modtager de materialer, der udvælges fra forkullet materiale - oftest fra makrofossil-analyser.

viser at bronzealderens gravhøje har ligget højt i terrænet 1-2 kilometer fra fjorden og Onsild Ådal, mens de samtidige bebyggelser har været placeret mellem fjord/ådal og de bagvedliggende gravhøje. Bebyggelsen ved Højager synes umiddelbart at kunne styrke denne syntese.

Figur 7 Luftfoto af Hobro og omegn med bronzealder bopladser (stjerner) og gravhøje (grøn prik) markeret.

Udgravningsdata

Højager, Hobro

- Nordjyllands Historiske Museum jnr. 6121
- Fund & Fortidsminder: 140703 sb 69
- Kulturstyrelsen jnr. 2011-7-24.02/NJM-0022
- Bygherre: Henrik Jakobsen
- Undersøgt areal: 4.700 m²
- Deltagere i udgravningen:
 - Museumsinspektør Niels Haue
 - Museumsinspektør Lars Egholm Nielsen
 - Arkæolog Britt Vibe Smidt
- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg

